Inzichten Leesentatie: van digitaal naar fysiek

03-07-2025

Inhoud

1. Opdracht
2. Verdeling in onderzoeksvragen
3. Inzichten
4. Conclusies

Opdracht

Het ontwikkelen van een fysieke plek voor **digitaal geboren archief**

dat bijdraagt aan een **open overheid**,

past bij de **locatie de Bazel**

en aansluit op het **bestaande archief**.

Verdeling onderzoek

Digitaal Geboren Archief	Open Overheid	Locatie de Bazel	Bestaand Archief
Bezoeken inspiratieplekken	Bezoek “Open Deuren”	Bezoeken Expos: Geboorte van de stad, Ajax	Bezoek het depot met Batuhan
Experts: Marc, Nelleke, Merel, Niek	Bezoek “Open over Open” (gemeente Den Haag)	Experts: Emmy, Sophie	Empirisch onderzoek: raadpleegomgeving, Beta, Delpher, andere lokale archieven
Literatuur: Open Archive	Experts: Sofie, Tessel, Jaike, Sybrand	Observaties gebruik van het gebouw	Gesprekken gebruikers
	Literatuur: Witboek, WOO, OGP	Gesprekken gebruikers	Expert: Bert, Hans
Algemeen:	MBO Denktank	De nieuwe archiefwet	Archief als nutsvoorziening

Digitaal Geboren Archief	Open Overheid	Locatie de Bazel	Bestaand Archief
Digitaal geboren archief is niet romantisch	De Geschiedenis van Openbaarheid	Houdt het gebouw mensen buiten?	De kracht van dienstverlening bij het stadsarchief is persoonlijk contact
Ook bij digitaal archief speelt de archivaris een essentiële rol	Amsterdam probeert een soort Woo+ beleid te voeren	De Bazel kent krachten en zwaktes	Spanning tussen historisch Archief en openbaarheid informatie
Bij online archief is er risico op informatie-overload	Iedereen??	Mensen komen voor verschillende redenen binnen	Hoe zoek je?
	Het archief kan een rol vervullen als middel voor activisme of protest		Digitale dienstverlening steeds belangrijker, Fysiek verandert.
	We willen als gemeente Amsterdam open zijn, maar de deuren van Ambtenaren zijn gesloten.		
	Wat wij onder openbaarheid verstaan is lang niet altijd wat burgers nodig hebben		
	Je moet eerst uitleggen wat openbaarheid is en waarom het belangrijk zou kunnen zijn. Verbind het aan relevante thema’s		
	Invloed van startpositie op effect van openbaarheidOpenbaarheid geeft in de praktijk wellicht afname van vertrouwen		
	2 sporen: voor experts en gewone burgers		
	Open over wat je niet deelt		

Disclaimer

De inzichten of oplossingsvelden in dit document zijn opgesteld door mij aan de hand van observaties en gesprekken. Het zijn geen absolute waarheden maar eerder mogelijkheden of discussiepunten. Het doel van deze inzichten is het geleiden van het hier op volgende ontwerppproces.

Digitaal geboren archief is niet romantisch

Het fysieke archief heeft voor veel mensen iets romantisch. Mede dankzij de mooie kaften, mysterieuze geschiedenis en de ervaring van het zoeken. Digitaal geboren archief daarentegen word veel technischer en meer utilitair benaderd.

Overheidsinformatie heeft ook geen sexy imago. Dit brengt uitdagingen met zich mee wanneer je deze informatie bij een breed publiek probeert te promoten.

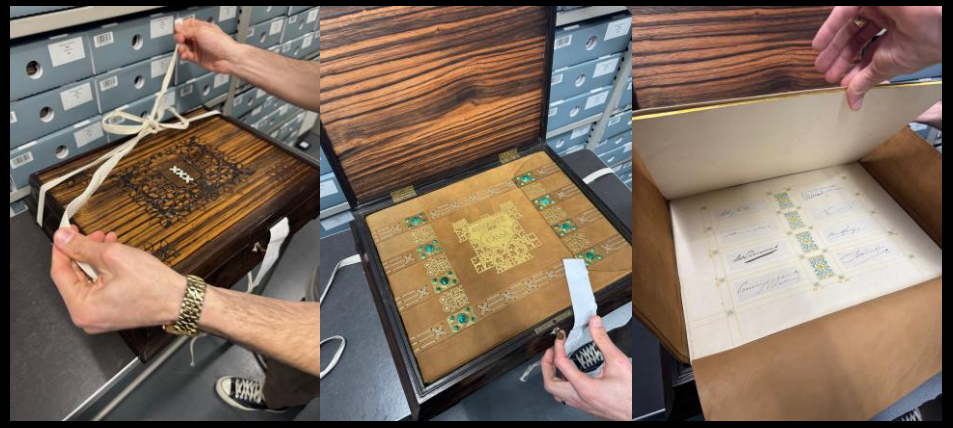

Ook bij digitaal archief speelt de archivaris een essentiële rol

Bij digitale archieven vervalt het belang van de archivaris zeker niet. De rol van de archivaris is essentieel zowel bij afwegingen rond het inwinnen van nieuwe archiefstukken als bij het helpen van gebruikers van het Archief. De kunstenaars/onderzoekers in het onderstaande stukje benoemen hoe archivarissen de belichaming van de context van het archief zijn.

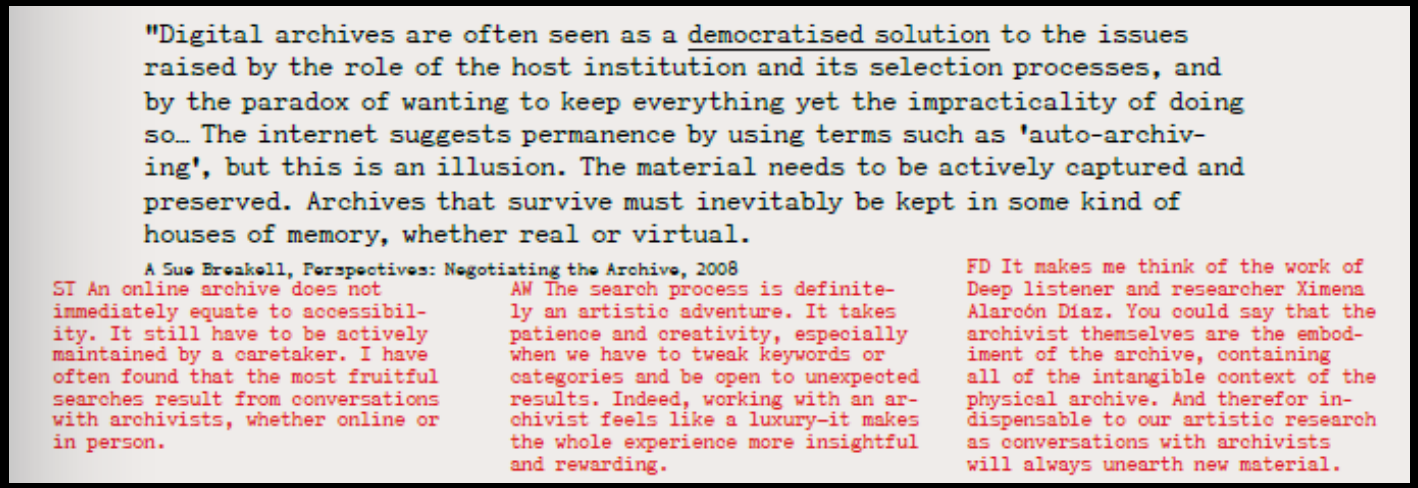

Bron: Open Archief (2024), Eline de Graaf, Michael Karabinos, Thijs van Leeuwen, Cees Martens, Marius Schwarz (ed.)

Bij online archief is er risico op informatie-overload

Velen zullen het herkennen sinds we foto’s digitaal maken, maken we er meer en hebben we meer moeite met het selecteren van die foto’s die de moeite waard zijn om te bewaren. Datzelfde gebeurt bij digitaal archiveren. We kunnen digitaal veel makkelijker veel meer opslaan en zijn ook in staat grote hoeveelheden informatie snel met anderen te delen. In het geval van overheidsinformatie kan dit er ook toe leiden dat we als overheid te veel informatie beschikbaar stellen waardoor het voor burgers moeilijk wordt om belangrijke informatie te vinden.

Spanningsveld:

Alles delen want dan houd je niks verborgen <---> Deel alleen belangrijke zaken want dan voorkom je overload.

De Geschiedenis van Openbaarheid

Middeleeuwen: Koning of heer heeft alle macht en laat burgers alleen weten wat ze moeten of niet mogen doen (“Hear ye, hear ye!”)

Franse Revolutie: Het volk krijgt ook toegang tot informatie. Niet enkel de koning heeft alle informatie in handen.

Jaren 60: minder stugge hiërarchische structuur. Nu kun je als burger zelf de overheid controleren in plaats van alleen via democratisch gekozen vertegenwoordiging.

Bron: spijkertegels.nl

Amsterdam probeert een soort Woo+ beleid te voeren (maar het komt nog niet altijd over)

De informatiecommissaris en het openbaarheidscentrum zijn elementen die niet onderdeel zijn van de verplichtingen binnen Wet open overheid, maar die de gemeente Amsterdam toch heeft besloten om op te nemen in haar beleid. Deze ambitie lijkt nog niet altijd over te komen bij controlerende instanties zoals journalisten. Dit komt onder andere door een aantal situaties waarin het bestuur zelf er voor koos niet volledig open te zijn.

AT5 ONDERZOEKT

aA NL

Stadsbestuur openbaart nu wél stukken ozb-verhoging: "Woo eerst niet correct uitgevoerd"

8 maart 2025, 09.00 uur · Aangepast 8 maart 2025, 09.18 uur · Door: AT5

Het stadsbestuur heeft na inhoudelijke bezwaren van AT5 in een nieuw besluit alsnog zo goed als alle documenten openbaar gemaakt rondom de historische verhoging van de onroerendzaakbelasting (ozb) in de stad. Het college trekt het boetekleed aan over het proces. "Wij zijn van mening dat de Wet open overheid (Woo) in eerste instantie niet correct is uitgevoerd", aldus burgemeester Femke Halsema in een reactie.

Iedereen??

De ambitie is om overheidsinformatie beschikbaar te maken voor “iedereen”. Het woordje Iedereen is in de optiek van de informatiecommissaris een complexe term. Want we bereiken momenteel lang niet iedereen met onze overheidsinformatie en wellicht is de informatie die we bieden ook niet voor iedereen interessant.

We moeten nadenken wie we met welk initiatief bedienen en of ons totale aanbod een breed genoeg publiek heeft.

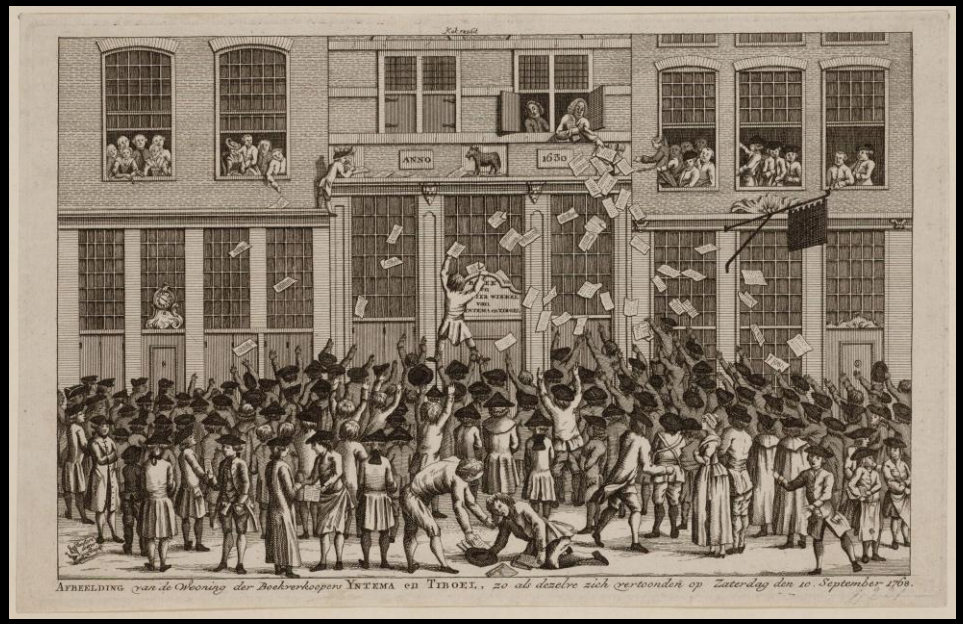

bron: Stadsarchief Amsterdam (1768)

Het archief kan een rol vervullen als middel voor activisme of protest

De informatie die het stadsarchief aanbied kan een rol spelen in het werk van activisten. Soms wellicht juist activisme tegen de instantie die het archief beheert. Deze rol is essentieel in de lijn met openbaarheid.

"If the archive cannot be a site for self-representation, it can under certain circumstances provide a space for contestability, activism, and perhaps even retribution. Therein lies the paradox of the archive.

James Nguyen, Làm Chó Bó / Making Trouble, 2020

Bron: Open Archief (2024), Eline de Graaf, Michael Karabinos, Thijs van Leeuwen, Cees Martens, Marius Schwarz (ed.)

We willen als gemeente Amsterdam open zijn, maar de deuren van Ambtenaren zijn gesloten.

De dienstverleners van het stadsarchief krijgen veel vragen van Amsterdammers. Ook vragen die zij zelf niet kunnen beantwoorden.

“je krijgt heel veel aanloop van mensen die elders voor dichte deuren staan” (dienstverlener SAA)

Het word steeds moeilijker om deze vragen door te spelen naar ambtenaren binnen onze organisatie. Het is moeilijk te achterhalen wie het antwoord zou kunnen weten en deze mensen bereiken is vaak onmogelijk. Als burger kun je al helemaal niet meer naar individuele ambtenaren toe met je vraag. Dit is wat mij betreft juist het tegenovergestelde van openbaarheid.

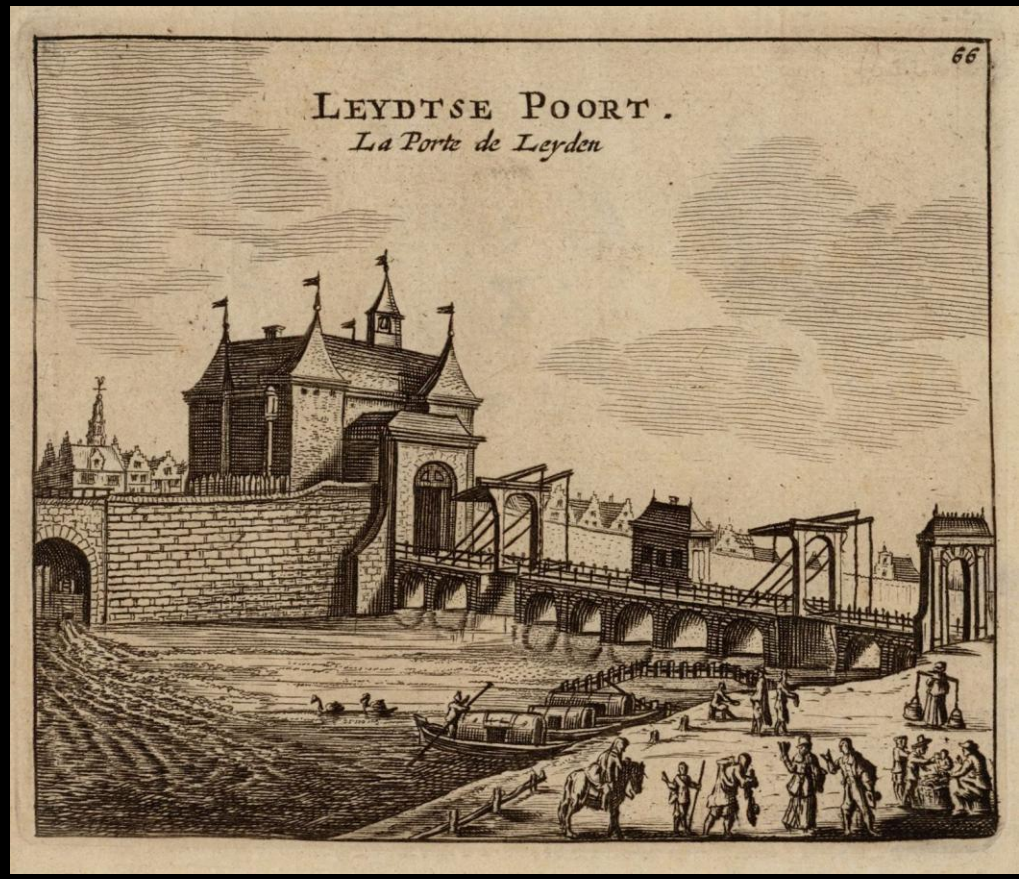

bron: Stadsarchief Amsterdam (1665)

Wat wij onder openbaarheid verstaan is lang niet altijd wat burgers nodig hebben.

Bij de MBO denktank werd duidelijk dat jongeren wel behoefte hebben aan informatie van de gemeente maar dit is niet (of niet beperkt tot) de informatie die wij onder openbaarheid informatie rekenen. Voor veel burgers is de overheid 1 entiteit, als je dus als organisatie open wil zijn moet je alle informatie betreffende dat raakvlak tussen overheid en burger kunnen bieden. Sommige informatie heeft de gemeente niet beschikbaar, daarnaast is er veel informatie binnen de gemeente die niet binnen het openbaarheidscentrum valt. (zie Venn Diagram hieronder)

<Discussie over hoe veel van het burgerveld overlapt met ons veld>

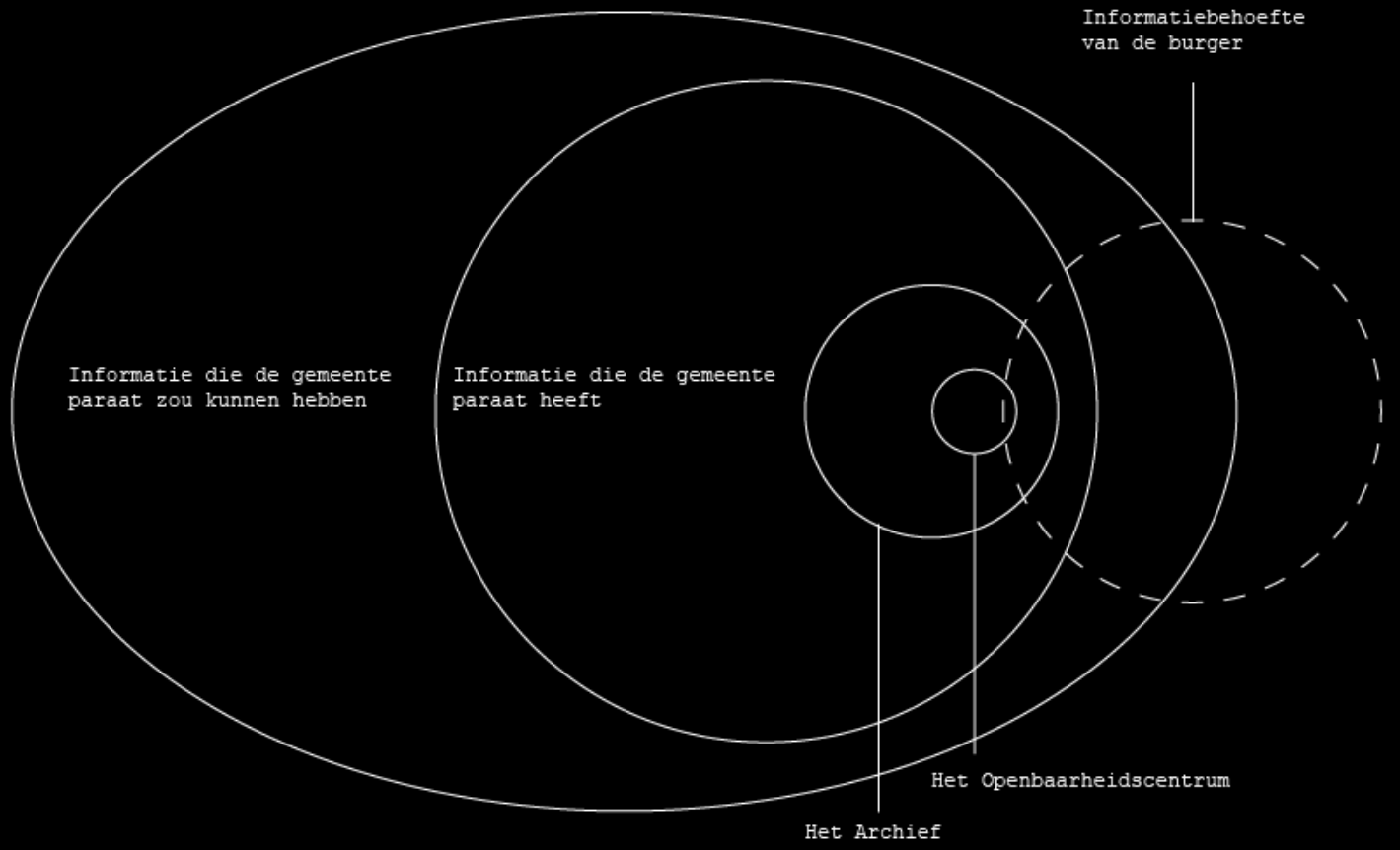

Je moet eerst uitleggen wat openbaarheid is en waarom het belangrijk zou kunnen zijn.

Bij de MBO denktank kwam naar voren dat de studenten meer uitleg zouden willen hebben over het belang van openheid over overheidsdocumenten. Er leek een behoefte om dit te verbinden aan praktische, alledaagse en belangrijke persoonlijke thema's zoals financiën, studie of woningnood.

Hierbij is het vanuit de gemeente wel relevant om in beeld te houden waar overheidsinformatie en dienstverlening vanuit andere domeinen elkaar raken.

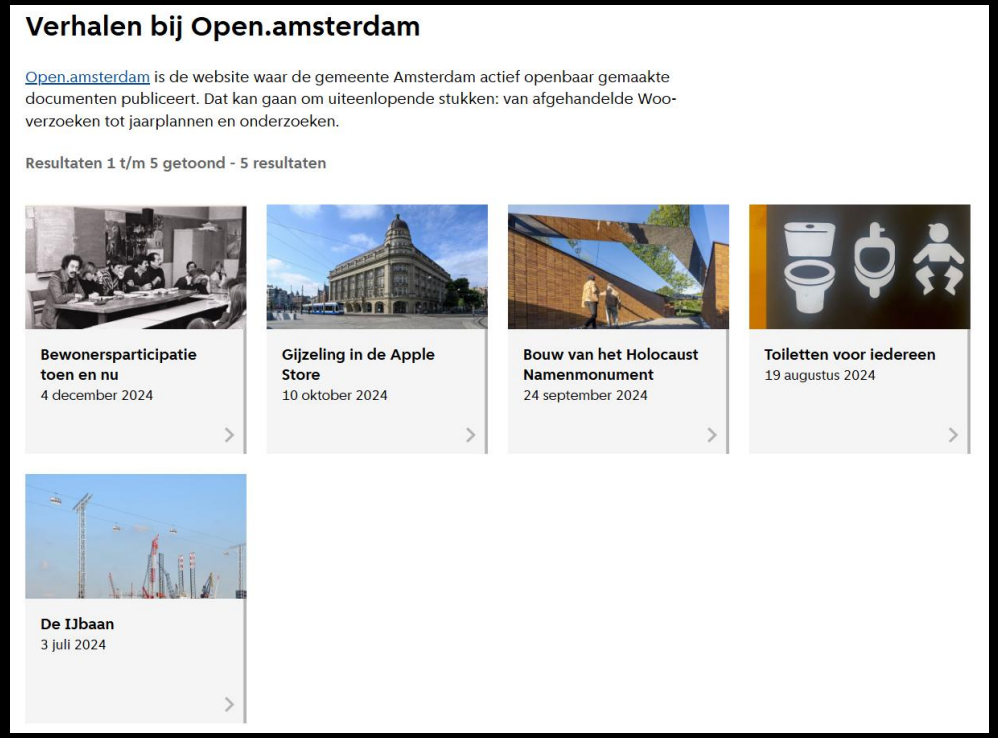

Openbaarheid geeft in de praktijk wellicht afname van vertrouwen

Albert Meijer noemde in zijn gesprek bij Open Deuren onderzoek (Bron nog niet kunnen vinden) dat laat zien dat vertrouwen in de overheid vaak af neemt als de overheid meer open is. Albert Meijer vergelijkt het met de gouden muur uit de ontdekking van de hemel (Harry Mulisch). In dit verhaal stelt Mulisch/Quist zich een gouden muur voor die de samenleving van de politiek scheidt. Achter de gouden muur ligt de macht, daar word door staatsmannen op perfecte wijze en volledig rationeel gestoeld de richting bepaald. Achter de gouden muur gaat alles zoals het hoort terwijl het buiten die muur veel chaotischer is. Pas als je achter die muur kijkt zie je dat het daar net zo chaotisch is als er buiten.

De overheid doet z'n best maar perfectie bestaat niet. Transparantie over deze struggles en fouten zorgt in veel gevallen voor een beeld van een klungelige overheid en daarmee voor lager vertrouwen in de overheid. De vraag is: hebben we een onrealistisch hoge verwachting van de overheid of moet het beter? Waarschijnlijk beide maar de rol van openbaarheid hier in is interessant. Het laten zien van je fouten en menselijkheid verlaagt het vertrouwen van burgers.

Wat is gezonde kritiek op je overheid en wat is ongegrond/populistisch wantrouwen van vertrouwde instituties.

Uit onderzoek blijkt dat als openbaarheid langer bestaat en de verwachtingen tussen burger en overheid realistischer worden de openbaarheid juist gaat bijdragen aan vertrouwen. Daarnaast lijkt het delen van positief nieuws wel bij te dragen aan vertrouwen.

Invloed van startpositie op effect van openbaarheid.

De houding van de burger tegenover de overheid en de voorkennis over een onderwerp heeft een sterke invloed op de impact van openbaarheid, zegt Prof. Dr. Albert Meijer. Mensen die al vertrouwen hadden in de overheid zullen door openbaarheid wellicht meer vertrouwen krijgen terwijl het bij mensen die vooraf al weinig vertrouwen hadden en weinig wisten over het onderwerp, heel lastig word om dat vertrouwen op te bouwen doormiddel van openbaarheid.

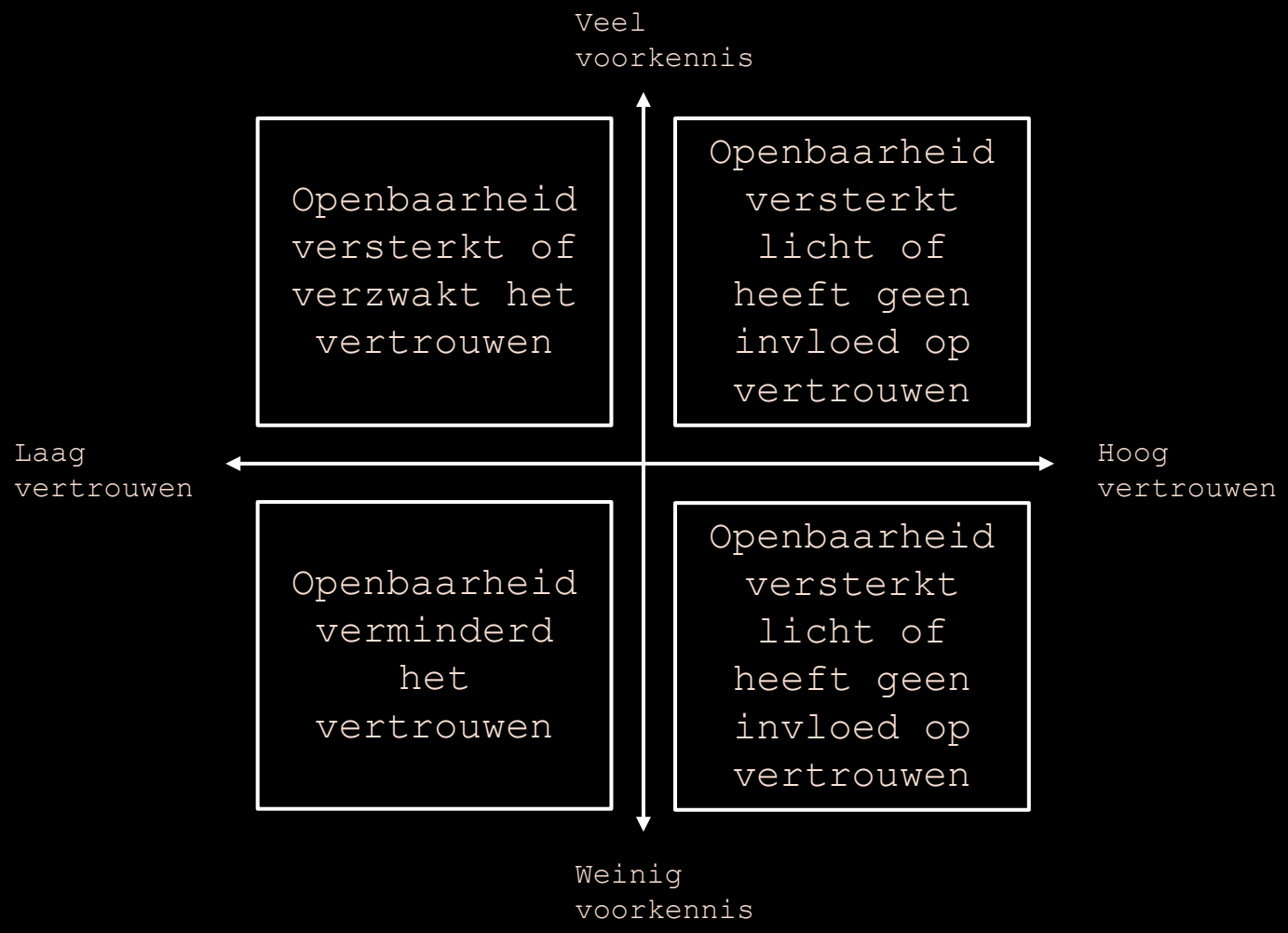

2 Sporen: voor experts en gewone burgers

Spoor 1: voor onderzoekers, activisten, etc.

Alle informatie beschikbaar stellen en het aan de onderzoeker laten om keuzes te maken

Spoor 2: voor burgers

Een duidelijk verhaal dat verband houd met hun leefomgeving.

Foto: Vellekoop, J.J.B (1934)

Open over wat je niet deelt

Op dit moment is het nog moeilijk om te zien wat we niet openbaar maken. Om te werken richting een transparante en betrouwbare overheid zal het belangrijk zijn om de afwegingen die worden gemaakt in het delen van informatie beter toe te lichten.

Foto:Oppenheim, G.L.W. (1955)

Houdt het gebouw mensen buiten?

De bazel is als bank ontworpen om mensen buiten te houden. De mensen die binnen worden gelaten moeten vooral onder de indruk zijn. Het gebouw is niet ingericht om mensen zich thuis te doen voelen, vertrouwen en gedeeld eigendom te promoten. De locatie aan de grachtengordel is bepaalde opzichte ook eerder elitair dan toegankelijk.

Tegelijkertijd heeft dit gebouw ook juist een grote aantrekkingskracht op bewoners en bezoekers van Amsterdam.

Foto: Kransberg, Doriann (2007)

De Bazel kent krachten en zwaktes

De indeling van het stadsarchief stamt uit 2007. Een grote verbouwing is volgens Emmy wenselijk maar niet mogelijk vanwege financiële beperkingen.

De hal is lang maar smal en word in de lengte in tweeën gehakt door de pilaren. Deze scheiding word langzaam minder hard gemaakt door losse muren te verwijderen.

In de toekomst zou het kunnen dat er meer plek beschikbaar komt waar nu de monumenten installatie is of waar momenteel de boekenwinkel zit.

De hal is enorm hoog, deze ruimte word nog niet benut.

Foto: Kransberg, Doriann (2007)

Mensen komen voor verschillende redenen binnen

Veelvoorkomende redenen voor bezoek aan het stadsarchief:

- Een tentoonstelling
- Het gebouw zelf
- Een computer of werkplek voor privé gebruik
- Om onderzoek te doen in het archief
- Voor het cafe

Foto: Bennekom, van, Kors (1967)

De kracht van dienstverlening bij het stadsarchief is persoonlijk contact

Veel mensen komen bij het Stadsarchief langs om een voor hen persoonlijk verhaal te onderzoeken. Hierbij is persoonlijk, menselijk contact belangrijk. Bezoekers waarderen het om zowel op locatie als per mail of telefonisch door een dienstverlener te worden geholpen.

Foto: Wisman, Bram (1950's)

Spanning tussen historisch Archief en openbaarheid informatie

Op dit moment is er binnen het stadsarchief onderscheid tussen archief (volgens archiefwet) en Woo informatie. Dit komt vanwege de verschillende wetten waar deze diensten op gestoeld zijn, de manier waarop de gegevens bij het archief binnenkomen, maar ook een bedrijfskundige geschiedenis waarin het historische archief lang de focus genoot.

Het introduceren van nieuwe diensten rond de Woo informatie vergt een organisatorische verandering. Onderdeel van deze verandering is het uitbreiden van de kennis van dienstverleners. Dit traject is gaande.

Woo informatie is vaak (politiek) gevoelig, dit zou een uitdaging kunnen zijn voor dienstverlening binnen het archief.

bron: Stadsarchief Amsterdam

Hoe zoek je?

De uitdaging voor succesvol onderzoek in het archief is vaak de formulering van je zoekopdracht. Hoe formuleer je de zoekopdracht die leidt tot jou gewenste resultaat. Welke termen of zoekoperatoren gebruik je?

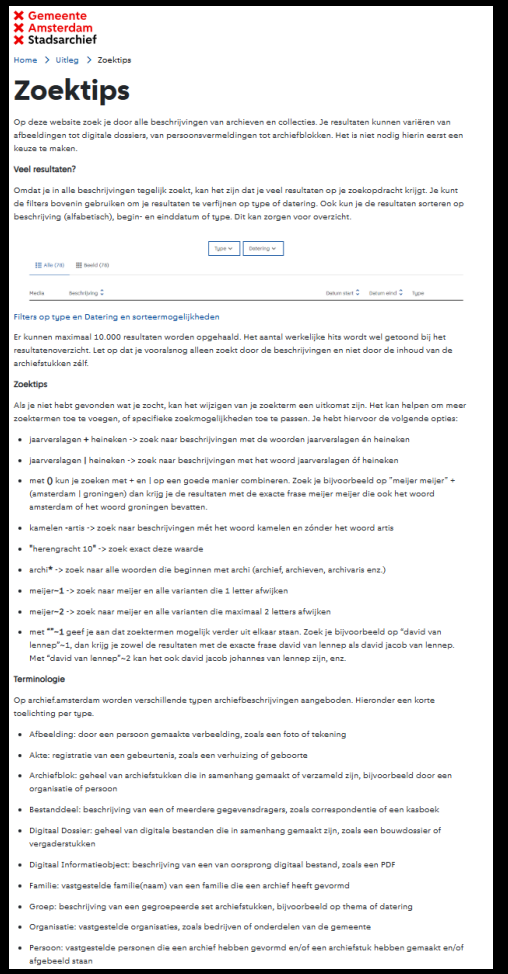

Gemeente Amsterdam Stadsarchief

Home > Uitleg > Zoektips

Zoektips

Op deze website zoek je door alle beschrijvingen van archieven en collecties. Je resultaten kunnen variëren van afbeeldingen tot digitale dossiers, van persoonsvermeldingen tot archiefblokken. Het is niet nodig hierin eerst een keuze te maken.

Veel resultaten?

Omdat je in alle beschrijvingen tegelijk zoekt, kan het zijn dat je veel resultaten op je zoekopdracht krijgt. Je kunt de filters bovenin gebruiken om je resultaten te verfijnen op type of datering. Ook kun je de resultaten sorteren op beschrijving (alfabetisch), begin- en einddatum of type. Dit kan zorgen voor overzicht.

Type Datering

Alle (78) Beeld (78)

Media Beschrijving Datum start Datum eind Type

Filters op type en Datering en sorteermogelijkheden

Er kunnen maximaal 10.000 resultaten worden opgehaald. Het aantal werkelijke hits wordt wel getoond bij het resultatenoverzicht. Let op dat je vooralsnog alleen zoekt door de beschrijvingen en niet door de inhoud van de archiefstukken zélf.

Zoektips

Als je niet hebt gevonden wat je zocht, kan het wijzigen van je zoekterm een uitkomst zijn. Het kan helpen om meer zoektermen toe te voegen, of specifieke zoekmogelijkheden toe te passen. Je hebt hiervoor de volgende opties:

- jaarverslagen + heineken -> zoek naar beschrijvingen met de woorden jaarverslagen én heineken
- jaarverslagen | heineken -> zoek naar beschrijvingen met het woord jaarverslagen óf heineken
- met () kun je zoeken met + en | op een goede manier combineren. Zoek je bijvoorbeeld op "meijer meijer" + (amsterdam | groningen) dan krijg je de resultaten met de exacte frase meijer meijer die ook het woord amsterdam of het woord groningen bevatten.
- kamelen -artis -> zoek naar beschrijvingen mét het woord kamelen en zónder het woord artis
- "herengracht 10" -> zoek exact deze waarde
- archi* -> zoek naar alle woorden die beginnen met archi (archief, archieven, archivaris enz.)
- meijer~1 -> zoek naar meijer en alle varianten die 1 letter afwijken
- meijer~2 -> zoek naar meijer en alle varianten die maximaal 2 letters afwijken
- met "~1 geef je aan dat zoektermen mogelijk verder uit elkaar staan. Zoek je bijvoorbeeld op "david van lennep"~1, dan krijg je zowel de resultaten met de exacte frase david van lennep als david jacob van lennep. Met "david van lennep"~2 kan het ook david jacob johannes van lennep zijn, enz.

Terminologie

Op archief.amsterdam worden verschillende typen archiefbeschrijvingen aangeboden. Hieronder een korte toelichting per type.

- Afbeelding: door een persoon gemaakte verbeelding, zoals een foto of tekening
- Akte: registratie van een gebeurtenis, zoals een verhuizing of geboorte
- Archiefblok: geheel van archiefstukken die in samenhang gemaakt of verzameld zijn, bijvoorbeeld door een organisatie of persoon
- Bestanddeel: beschrijving van een of meerdere gegevensdragers, zoals correspondentie of een kasboek
- Digitaal Dossier: geheel van digitale bestanden die in samenhang gemaakt zijn, zoals een bouwdossier of vergaderstukken
- Digitaal Informatieobject: beschrijving van een van oorsprong digitaal bestand, zoals een PDF
- Familie: vastgestelde familie(naam) van een familie die een archief heeft gevormd
- Groep: beschrijving van een gegroepeerde set archiefstukken, bijvoorbeeld op thema of datering
- Organisatie: vastgestelde organisaties, zoals bedrijven of onderdelen van de gemeente
- Persoon: vastgestelde personen die een archief hebben gevormd en/of een archiefstuk hebben gemaakt en/of afgebeeld staan

Digitale dienstverlening steeds belangrijker, Fysiek verandert.

Steeds meer onderzoek word gedaan zonder fysiek bezoek aan het archief. In sommige gevallen wordt het onderzoek geheel via de raadpleegomgeving gedaan maar er wordt ook door dienstverlening geholpen via email en telefoon.

De functie van de fysieke locatie veranderd hiermee langzaam maar zeker. Educatie en ontdekking (presentaties) wordt in het gebouw belangrijker dan onderzoek.

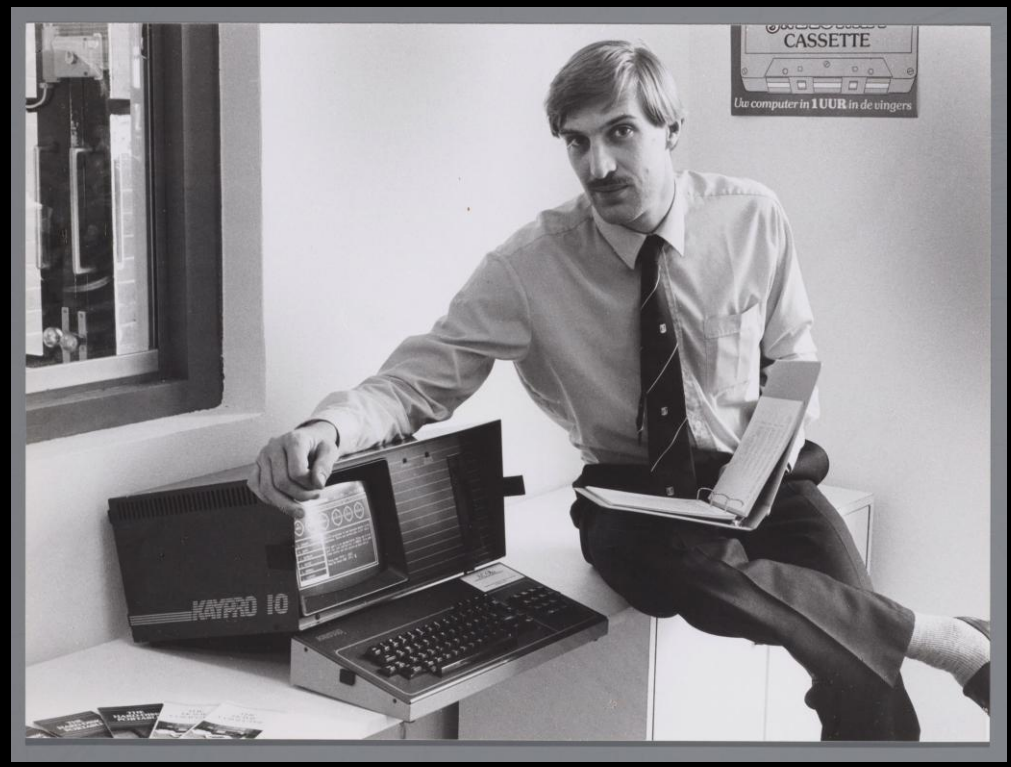

Foto: Busselman, Frans (1984)

De uitdagingen

De inzichten leidde tot 4 uitdagingen. Deze worden in de volgende slides toegelicht.

1. Hoe kun je overheidsinformatie interessant maken voor burgers?
2. Hoe gaan we van openbaarheid naar vertrouwen?
3. Op welk publiek richten we ons?
4. Hoe linken we hedendaagse overheidsinformatie aan het historische archief?

Hoe kun je digitale overheidsinformatie interessant maken voor burgers?

Overheidsinformatie is voor (de meeste) burgers niet interessant

- Het sluit niet direct aan op belevingswereld of behoefte
- De indeling per categorie en afdeling die wij als gemeente hanteren is niet altijd logisch voor bewoners.
- Men weet niet wat het inhoud of wat het belang is
- Het is te veel informatie om tot je te nemen
- Digitale informatie is niet romantisch

Spanningsveld:

Gebruik een beperkte hoeveelheid data voor een duidelijk gericht verhaal

<->

Maak alles beschikbaar zodat je compleet en volledig bent

Hoe gaan we van openbaarheid naar vertrouwen?

Om van openbaarheid naar vertrouwen te gaan is context nodig

- Rauwe openbaarheid schept soms juist wantrouwen.
- Context en gesprek zijn van belang.
- Openbaarheid is voor veel burgers een onbekend begrip.
- De organisatie zelf is niet heel transparant (dichte deuren en politieke keuzes).

Spanningsveld:

Toelichting geven bij informatie maakt deze waardevoller

<->

Het is niet aan ons om de informatie te plaatsen of interpreteren (geen toelichting is neutraal)

Op welk publiek richten we ons?

Deze locatie kent krachten en zwaktes

- Er komen onderzoekers
- Er komen toeristen en mensen uit de omgeving voor een uitje
- Mensen zijn nieuwsgierig en onder de indruk
- Het is niet inclusief toegankelijk.

Spanningsveld:

Spreek het publiek dat hier toch al komt aan

<->

Gebruik dit als mogelijkheid om een nieuw publiek aan te spreken

Hoe linken we hedendaagse overheidsinformatie aan het historische archief?

Spanning en relatie tussen historisch archief en openbaarheid: het zijn allebei basissen voor verhalen

- Bedrijfskundig gezien vergt het een grote verandering
- De twee onderwerpen worden niet altijd in 1 lijn gezien (maar liggen dat eigenlijk wel)
- Hoe kunnen we die spanning juist benutten.

Spanningsveld:

Uitleggen van de verschillen (nu richten op Openbaarheid)

<->

Focussen op de overeenkomsten (een ervaring die beide combineert)